

KERESZTÉNY POLITIZÁLÁS A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

SZERENCSES KÁROLY

A II. világháború befejeződése után a megelőző időszakhoz képest gyökeresen új szellemi, politikai, lélektani, gazdasági körülmények jöttek létre Európában. Ez fokozottan igaz azokra a területekre, így Magyarországra is, amelyek a világháború után szovjet megszállás alá kerültek. Erőteljesen befolyásolta az egyes országok társadalmának állapotát, hogy győztesként vagy vesztesként kerültek-e ki a világháborúból, hogy mekkora veszteségeket szenvedtek el, sikerült-e időben átállniuk a győztesek oldalára, volt-e, s ha igen, milyen mértékű ellenállás a területükön a megszállókkal, illetve a nemzetiszocialista ideológiával szemben. Következményekkel járt továbbá, hogy milyen fokon s milyen módon kollaborált az adott ország politikai elitje, kormányzata a megszállókkal. Meghatározta a politikai kibontakozást továbbá az is, hogy miképpen ítélték meg a megszállók az adott ország háború előtti politikai, társadalmi berendezkedését: volt-e visszatérés egy háború előtti politikai korszakba és rendszerbe, vagy megtagadtak minden azonosságot a korábbi rendszerrel, és gyökeresen új körülményeket kívántak teremteni.

Általánosságban elmondható, hogy a keresztény(demokrata) pártok és csoportok mindenütt aktívan részt vettek a megszállókkal szembeni ellenállásban, ami értelemszerűen ellenállást jelentett a nemzetiszocializmussal, faszizmussal vagy annak fiókideológiáival szemben is. Így volt ez Magyarországon is, akkor is, ha az itteni ellenállási mozgalom mértékét nem lehet összehasonlítani a lengyel, délszláv vagy akár francia ellenállási mozgalommal. Természetesen ennek a legfőbb oka, hogy Magyarország egészen 1944 tavaszáig teljesen más helyzetben volt, mint Lengyelország, Franciaország vagy Jugoszlávia. A magyar kormány ugyanis meg tudta akadályozni az ország megszállását, biztosítani tudta polgárainak létbiztonságát. Ám ennek komoly ára volt. Többek között a részvétel a háborúban, ennek minden következményével, illetve a szabadságjogok korlátozása, beleértve a zsidósággal szembeni korlátozó rendelkezéseket. Annál is inkább megdöbbentő és kiábrándító volt, ami a német megszállás után történt, beleértve a magyar állampolgárok százezreinek elhurcolását, illetve a nyilaspuccs megvalósításával az egész önálló magyar államiság látszatba száműzését.

A keresztény(demokrata) politizálás Magyarországon igen erőteljesen kapcsolódott a keresztény egyházakhoz, mindenekelőtt a katolikus egyházhoz. Mivel az egyházak kitüntetett szerepet vittek a két világháború közti magyar társadalmi élet szervezésében, s így szükségképpen részévé váltak a politikai rendszernek is, helyzetük a világháború utolsó szakaszában, illetve Magyarország megszállása után igen nehézé vált. Csak rontott a dolgon, hogy az alapjaiban keresztényellenes nemzetiszocialisták olyan magyar elvtársaikat

ültették látszatpozíciókba, akik a nyilas hungarizmus jegyében fennen hirdették a keresztény gyökereiket.

Tovább nehezítette a helyzetet, hogy az új megszállók, a szovjetek, brutálisan léptek fel az egyházzal szemben. A világnézeti okok mellett a megszállók hozták magukkal ötödik hadoszlopuk vezérkarát is, akik közül sokan – elsősorban Rákosi Mátyás – már 1919-ben részt vettek a magyar egyházak likvidálásának kísérletében. A szovjet megszállók katonai és politikai értelemben is teljhatalommal rendelkeztek, utóbbit a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) gyakorolta. Nem kétséges, hogy Sztálin – ha érdekei úgy kívánták volna – azonnal szovjetizálhatta volna Magyarországot, ennek megakadályozására belső erő ugyanis nem állt rendelkezésre, de külső szándék is legfeljebb a szavak szintjén. Sztálin azonban nem így döntött. Szem előtt tartotta a nemzetközi helyzetet, s úgy ítélte meg, hogy Magyarországot (és Csehszlovákiát) „talonban kell tartani” a nagyobb jelentőségű kérdésekről szóló alkudozások idejére.

Emiatt történhetett meg, hogy a szovjetek engedélyezték 1944 decemberében a magyar (ideiglenes) Nemzetgyűlés és kormány létrehozását, melyek egyaránt koalícióra épültek. A későbbiekben pedig ezért engedélyezték a kvázi-szabad választások megtartását 1945. november 4-én, s ugyanígy a parlamentarizmus tovább élését, a (korlátozott) sajtónyilvánosság működését, az emberi és politikai alapjogok törvénybe

iktatását (1946. évi I. tc.), valamint az ellenzéki pártok működését. És ez vezetett oda, hogy engedélyt kapott a keresztény szellemű pártok részvétele a magyar közéletben, utasítva egyben a Magyar Kommunista Párt (MKP) vezetését, hogy – átmenetileg – fogadják el a parlamentarizmus kereteit, tűrjék meg a nem kommunista pártokat, fogadják el az egyházak működését, s akár kereszténydemokrata pártok felbukkanását is.

keresztény szellemiségű pártok részvétele a magyar közéletben

KERESZTÉNYDEMOKRATA KEZDETEK (1944–45)

Folytassuk is innét! Végző soron Rákosiék sem tudták, hogy az alkudozás során hogyan döntenek Magyarországról, ezért aztán arra rendezkedtek be, hogy hosszú távon is az 1945–46-ban kialakított keretek között kell majd tevékenykedniük. A szovjet megszállók azonban nem hagyták magára ötödik hadoszlopukat. A SZEB és a megszálló főparancsnokság a párt kezébe juttatott olyan eszközöket (köztük a politikai rendőrséget, általában a fegyveres testületek vezetését, a népbíróságokat, ügyészségeket, gazdasági vállalkozásokat, a rádiót és a filmvállalatokat, sajtótermékeket, nyomdákat), amelyek birtokában az MKP nagyon komoly helyzeti előnybe került. Emellett a SZEB konkrétan is beavatkozott a politikai küzdelmekbe, ha a kommunisták ezt igényelték, illetve rászorultak.

Ezek a körülmények tették lehetővé, hogy az egyházak Magyarországon tovább működjenek, igaz, anyagi bázisuktól az 1945-ös „földreform” idején lényegében már megfosztották őket. Ám ez nem kényszerítette térdre az egyházakat, sőt a szörnyű, pusztító háború, az „istentelenség tora” után a keresztény hit régen látott erővel támadt fel a lelkekben, szívekben. Az egyház Magyarországon megingathatatlanul állt ki amellet az igazság mellett, hogy az ember nemcsak anyag, hanem spirituális lény, Isten képmása, vagyis méltóságának és jogainak forrása nem más, mint maga a teremtő Isten. Ez adta és adja meg szabadságát és autonómiáját, ami minden keresztény szellemű politikai képződmény alapvetése volt. Eltérés legfeljebb abban akadt, hogy ezt az ideált milyen politikai eszközökkel kívánták érvényre juttatni.

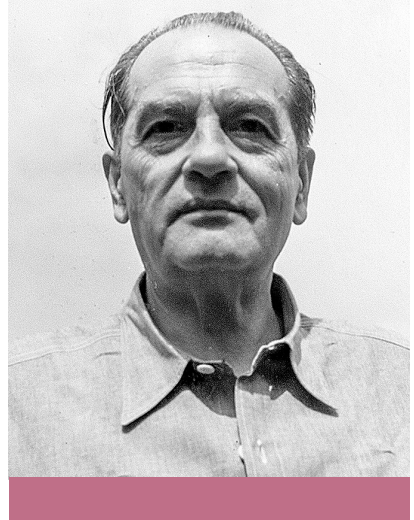
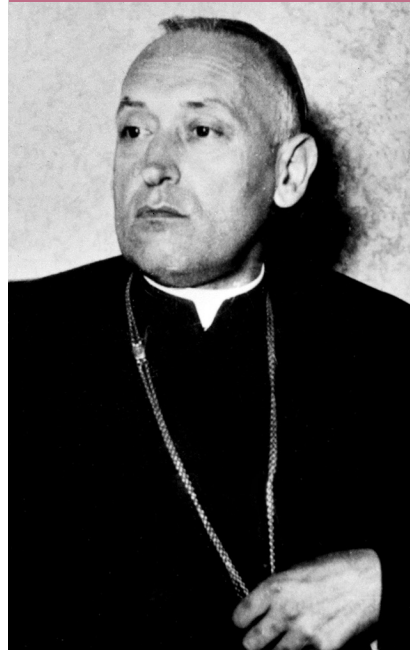
A II. világháború után a kereszténydemokrata közösségek is vágytak a népakarat parlamentarizmusban megnyilvánuló tiszta megtestesülésére. A kereszténydemokrata közéletiség szellemi, erkölcsi, politikai hitvallása 1945 és 1949 között azonban mégsem elsősorban a parlamentarizmus keretei között érvényesült. Sokkal inkább megnyilvánult a sokféle egyesületben, úgymint a Katolikus Agrárfújásági Legényegyletek Országos Testülete (KALOT), a Katolikus

Asszonyok és Lányok Szövetsége (KALÁSZ), az Egyházközségi Munkásszakosztályok (EMSZO), a Hivatásszervezet és az ezek által működtetett katolikus népfőiskolák, vagy egyéb civil társadalmi szerveződések keretei között. E társadalmat átszövő szervezetek összefogását személyesen az esztergomi érsek és hercegprímás, Serédi Jusztinián jóváhagyásával, Apor Vilmos útmutatásával, Kerkai Jenő és Nagy Töhötöm jezsuita szerzetesek szervezésében, Kovrig Béla világi vezetésével kísérelték meg, még a háború alatt. Létre is hozták a Katolikus Szociális Népmozgalmat, amely azonban a német megszállás miatt nem tudott kibontakozni, de a háború után erre a fundamentumra kívánták építeni a keresztény szellemű közéleti szerepvállalást. Az 1944–45-ös politikai, szellemi és társadalmi cezúrát ez a szervezet túlélte, és messze a legnagyobb és legnívósabb bázisát jelentette a korabeli magyar politikai mozgalmaknak. Sem a kommunista, sem a szociáldemokrata szervezetek nem vehették fel a versenyt ezzel az erővel. Maradt tehát velük szemben az erőszak, a tiltás, a megfélemlítés.

Fontos, hogy 1945. március 29-én hunyt el Serédi Jusztinián, és másnap kapott halálos sebet – a sokak szerint kiszemelt utódjának tekinthető – Apor Vilmos. Bizonyos források szerint éppen Kerkai Jenő és Nagy Töhötöm javaslatára nevezte ki XII. Pius pápa Mindszenty József veszprémi püspököt esztergomi érsekké. Mindszenty úgy érezte, a politikai palettán nincs olyan erő, amely képviselni tudná az egyház, a hit és a nemzet együttes érdekeit. Az 1944. december 21-én létrejött ideiglenes Nemzetgyűlésben és kormányban ugyanis nem látott garanciát arra nézve, hogy az ország szovjetizálását megakadályozhatná. Nem érezte ezt az erőt az 1945 novemberében megválasztott Nemzetgyűlésben és a Tildy Zoltán, majd Nagy Ferenc vezette kormányban sem.

A katolikus egyház és a keresztény politika közti ellentétek abból fakadtak, hogy a keresztény szellemű politikusok nem hagyhatták figyelmen kívül a koalíciós kényszert. Ezért aztán kompromisszumokat kötöttek, gyakran elvtelen kompromisszumokat is, ami egyet jelentett a kommunistákkal való kollaborálással. Mindszenty pedig jól tudta, hogy ez mihez vezet, miközben mindenki máshol látta a kooperálás és a kollaborálás határvonalát. Meddig politikai kompromisszum egy döntés, s honnan elvtelenség? Ebben nem sikerült közös nevezőre jutni, ami fájdalmas hiányossága és fontos tanulsága e korszak keresztény közéletének.

A bajok mindjárt ott kezdődtek, hogy alakuljon-e, s ha igen, milyen hangsúlyokkal s kinek a vezetésével önálló kereszténydemokrata párt? Állást kellett foglalni abban is, hogy nem lenne-e hasznosabb támogatni egy világnézeti közel álló pártot a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front tagjai közül, amelyet már elfogad a megszálló hatóság és a kommunista párt is. Ez a párt csakis a Független Kisgazdapárt lehetett. Végül ez utóbbi vélemény győzött, ám nagyon furcsa körülmények közepette. 1944 novemberében ugyanis, mégpedig illegálisan, megalakult a (Keresztény) Demokrata Néppárt, mely meg is kezdte a szervezkedést. A pártot – és általában a keresztény politika megjelenését – Kerkai páter irányította, a vezetés viszont Pálffy József kezébe került, aki a keresztény politikai oldalt még a Magyar Frontban képviselte. Sokan úgy vélték, Pálffyt grófi rangja, kormánypárti múltja és egész mentalitása inkább a régi világhoz köti. Végül felemás és elég szerencsétlen megoldás született: egy méltatlan trükkkel Pálffyt elmozdították a párt ideiglenes Intézőbizottságának éléről, de helyébe nem választottak senkit. Ugyanakkor megválasztották Barankovics Istvánt főtitkárnak. A párt, amely végleg elhagyta a keresztény jelzőt, később sem választott elnököt.

Keresztény demokraták –
Kerkai Jenő jezsuita szerzetes,
Mindszenty József bíboros, esztergomi
érsek, hercegprímás és Barankovics István,
a Demokrata Néppárt elnöke
(Wikimedia Commons, Barankovics
Alapítvány)

RENDKÍVÜLI KIADÁS

ÁRA 20 FILLÉR

Új Új Ember

UTOLSÓ SZÁM

Mindszentyk napjára kiadta:

1948

KÉSZPÉNZES BALDUIN

* A világ vége előtt 56 nappal

Majom, vagy lélek? **Mi történt az óhát–pusztakócsi Shakespeare, te csalsz!**
 QUO VADIS, MEFESZ? **kir. kat. elemiben** Anya vagy centrifuga?

ESZTERGOMI SIRÁM

Első mottó:

„Amerre autón, villamoson, vagy gyalog jártok, temetőben jártok.” (Mindszenty)

Második mottó:

„Amerre én járok, még a fák is sírnak. (Ismert dall.)

Harmadik mottó:

„Ottó.” (Régi néma)

OH, JAJ, amióta *nincs* király és *nincs* kormányzó, bizony mondom néktek, nem ország ez már, hanem ha *temető*, egy óriási összevont Farkasrét, egy Kerepes, egy Rákoskeresztúr és a primás úr benne a temetőőr.

OH, JUJ, itt már *csak* szabadság van és *oda* van a kiktartás, eltűnt a bátorság és vége a harcnak. Az előző szörnyű háború *keresztülgazolt hazánk testén* és a következő még szörnyűbb háború, *sajnos*, nem kezdődött még el.

Oh, jaj, itt poshadás és béke van, de meddig tűrtek ezt, házapostolók?!

Ezért hát azt mondom néktek, le a fejjel, csak semmi optimizmus, léssen még ez rosszabb is.

Ti, gyáraknak munkásai, *ne dolgozzatok*, ti, saját földeteknek parasztjai, *ne vessetek és ne arassatok*, mert mióta az földek felosztattak, *nem érdemes már dolgozni*. Mert aki búzát vet, búzát arat! S mi a búza? Hívság!

Ti, diákok, *ne tanuljtok*, mert JÖN, JÖN, JÖN a háború! A XIII. századi nagy teológus: Bonifác prépost szavai szerint: „perjévé foszlik a politikai gazdaságtan és emlékedni fog a profitráta!”

Magyar anyák, *ez a ti hábo-*

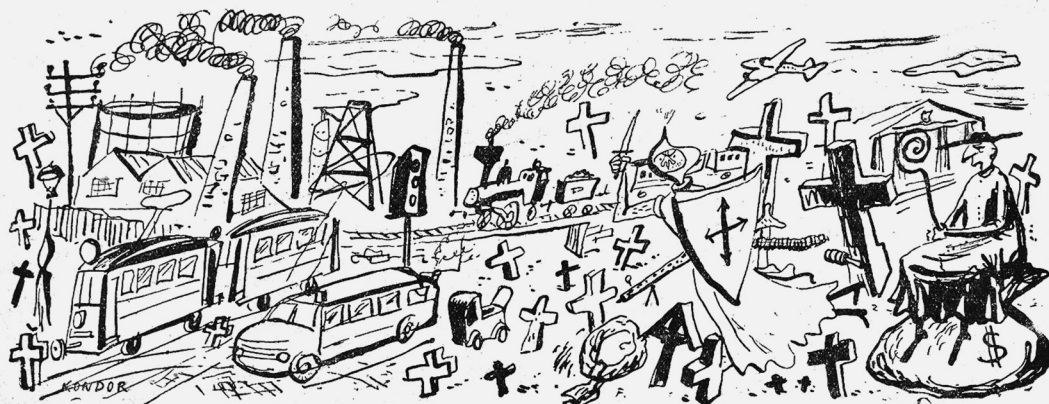
rútok, magyar apák, ez a ti háborútok, magyar gyermekek, ez az atómbombagyárosok háborúja!

TI, EGYETEMISTÁK! Meg vagyon írva (Mindszenty pástorleveleiben), hogy aki demokrata, az meggebed és nem idevezül. Ezért hát veszítsétek el inkább a féléveiteket, az indexeteket, a fejetekeket és a nadrágotokat, amint megmondotta Pécssett ama Szent Guidó, aki a Szent Mór Kollégiumnak volt az ő eligazítója. Mert aki ezeknek tanul, azt kiveti magából a föld és Mindszenty gyomra.

Egyetemisták! Ne írjtok! Ne olvassatok! Ti magyar nemeseik vagytok! De ha már olvastok, ne olvassatok mást, csak pástorlevelet, ne hordjtok

mást, csak pástorbotot, ne járjtok más órára csak... Mit ér mindez? Mi és a Marshall ügyis elintéztük, hogy olyan háború és pusztulás fog itt végigszántani, mint Szodomában és Gomorrhában, mikor Lót kezében fe Robbinsant az atómbomba.

Egyesek arra hivatkoznak, hogy az egyház, hogy Krisztus, hogy az Apostolok nem a háborút, hanem a békét és a szeretetet hirdették? Ez az értelmesség megint csak nem tudja kihívvelyezni szavaink értelmét. Ha mi ezt mondjuk: *jövel atómbomba, ha a végítélet napjának közeledtét emlíjük*, ezzel csak a hívőket akarjuk magukbaszállásra inteni. *Aki ezt megtiltja, az valóban a vallásszabadságba gázol. Mi különben nem poli-*

„AMERRE AUTÓN, VILLAMOSON VAGY GYALOG JÁRTOK, TEMETŐBEN JÁRTOK“ (Mindszenty.)

Heckkampány –

A Mindszenty-pert előkészítő kommunista propaganda részeként kiadott gúnyirat 1948 őszén (Terror Háza Múzeum)

Vezetőjének Barankovics Istvánt tekintették, bár ez nem teljesen egyértelmű, mert Barankovics sokkal inkább elméleti ember volt, semmint – amire nagy szüksége lett volna – jó szervező.

A bonyolult játszmának azonban volt egy döntő hatása. A már veszprémi püspök korában a katolikus egyház leendő vezetőjének tekintett Mindszenty József – akit a pápa 1945 szeptemberében ki is nevezett esztergomi érsekké – helytelenítette ezt az eljárást. Ez jelentős mértékben megterhelte a párt és a katolikus egyház viszonyát. Még inkább elmélyült ez az ellentét, amikor Demokrata Néppárt néven Pálffy József is és Barankovics István is kérvényt nyújtott be az Országos Nemzeti Bizottsághoz a választásokon való indulás engedélyezésére.

Az ONB, amelyben a koalíciós pártok küldöttei szerepeltek, s így többségben a Baloldali Blokk véleménye érvényesült benne, a Barankovics névvel fémjelzett kérelmet fogadta el. Önmagában még ezzel sem lett volna baj, de végül a párt vezetői úgy döntöttek, hogy nem indulnak önállóan az 1945-ös választásokon. Megállapodtak Varga Bélával, a kisgazdapárt alelnökével, hogy két jelöltjüket veszik fel a kisgazdapárt listájára. Ezzel eldőlt, hogy ellentétben Nyugat-Európával, ahol a kereszténydemokrata pártok vezető szerepet vittek a szellemi újjászületésben és a kormányzásban, ez a politikai mozgalom Magyarországon nem jelenik meg önállóan. Nem lesz tehát önálló kereszténydemokrata párt a parlamentben. A párt tagjai azzal érveltek, és ez valós érv volt, hogy az adott politikai helyzetben nem szabad megbontani a keresztény–polgári–nemzeti–demokrata frontot, amelynek képviselője a Független Kisgazdapárt.

Annyi tudható, hogy Mindszenty József nem tartotta célravezetőnek ezt a megoldást. A kisgazdapártnak legtekintélyesebb, az érsek bizalmát élvező, s ugyanakkor kereszténydemokrata értékrendet is valló tagjainak kellett meggyőznie a hercegprímást, hogy azt egyelőre mégis fogadja el. Ezt Mindszenty meg is tette, mindenekelőtt Sulyok Dezső és Varga Béla kérésére, bár érezte, hogy a kisgazdapárt nem lesz alkalmas a keresztény érdekek hatékony politikai képviselőjére és a marxista pártok feltartóztatására. Mint később kiderült, ebben is Mindszenty Józsefnek volt igaza.

A kisgazdapárt felőrlődött a kommunistákkal és a Baloldali Blokkal folytatott küzdelemben. Ezzel igencsak sérült a kereszténydemokrata közéleti, politikai befolyás az országban. A Demokrata Néppárt a maga két képviselőjével (Bálint Sándor, Eckhardt Sándor) aligha jelenthetett bármilyen ellensúlyt a parlamentben. A párt szervezeti élete igencsak esetleges volt, az Intézőbizottságot alkalmoszerűen hívták csak össze, a pártszervezés pedig alig működött.

keresztény és szociális szellemtől áthatott nemzeti demokrácia

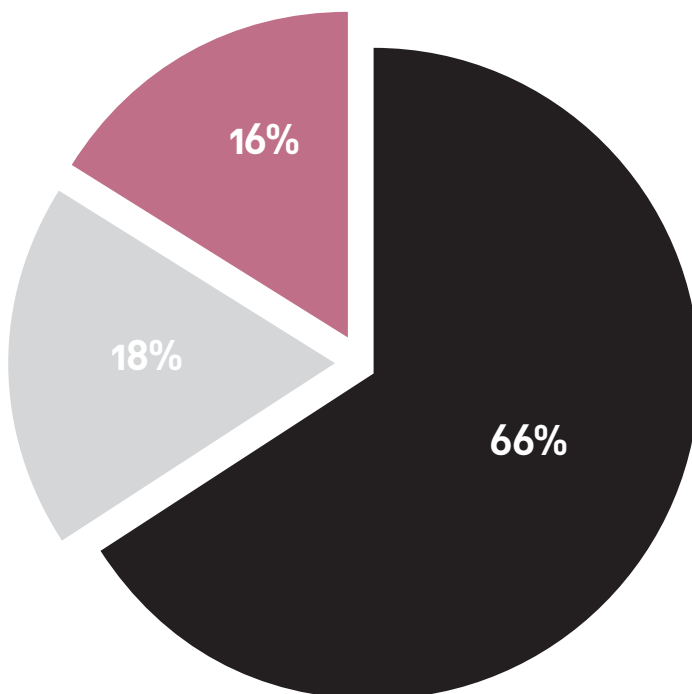
SZEMBEN A ZSARNOKSÁGGAL (1946–48)

A Kisgazdapárt defenzív taktikája már 1946 márciusában megbukott, amikor a pártból kizárták a nemzeti demokraták egy csoportját, akik addig határozottan képviselték a kereszténydemokrata gondolatot is. Ezek a képviselők azután megalapították a Magyar Szabadság Pártot, amely modern és precízen kidolgozott pártprogramot tett le az asztalra, és meg is kezdte az erőteljes szervezkedést. A Szabadságpárt nemzeti demokráciát hirdetett, amelynek egyik – sok tekintetben legfontosabb – alappillére éppen a kereszténydemokrácia volt. A program alapvetése úgy szólt, hogy „a jó törvény és az Evangélium sohasem térhetnek el egymástól, sohasem állhatnak egymással szemben”. A Szabadságpárt kinyilvánította, hogy része kíván lenni az Európát újjáépítő keresztény és szociális szellemtől áthatott világmozgalomnak. Mindszenty hercegprímás támogatta is a Szabadságpárt küzdelmeit, más oldalról azonban támogatás nem érkezett. A párt hősiességben együtt bukott el az 1945-ös Nemzetgyűléssel s lényegében a magyar demokrácia háború utáni kísérletével.

A kereszténydemokrata politizálás megalkuvástól és kompromisszumoktól mentes képviselője Slachta Margit volt. Slachta Keresztény Női Tábora kifejezetten katolikus alapon politizált, az összhang Mindszenty és Slachta között teljes volt az olyan kérdésekben is, mint például az államforma kérdése, sőt kettőjük esetében nem jelentett problémát a legitimizmus sem. A Keresztény Női Tabor programja mindenben elnyerte az esztergomi érsek támogatását, ezek között ugyanis ilyen pontok voltak: Istenatyánk uralmának visszaállítása, az Úristen hatalmával az emberi természetjogok elismerése, az emberben a földi mellett az örök értékek védelme, valamint az Egyház és az állam együttműködésének biztosítása. Az 1946–47-es éles politikai küzdelemben a Baloldali Blokk legfőbb célpontjává a kisgazdapárt mellett egyre inkább Mindszenty bíboros, a katolikus egyház, Slachta Margit, valamint a Magyar Szabadság Párt vált. A baloldal már 1946 végén felvetette a demokratikusan választott Nemzetgyűlés likvidálását és az előre hozott választások kikényszerítését.

A Demokrata Néppárt és Keresztény Női Tábor mandátumai

Az 1947-es nemzetgyűlési választások végeredménye: a Baloldali Blokk és a kisgazdák alkotta koalíciós kormány pártjai (fekete), velük szemben a polgári (szürke), valamint a keresztény ellenzék (magenta)

Az idevezető úton a legnagyobb érvágást a keresztény egyesületek felszámolása jelentette, mely már 1945-ben megkezdődött, de a döntő csapást 1946 nyarán mérték a keresztény politika háttországra, feloszlattva mintegy 1500 társadalmi egyesületet és egyházi ifjúsági szervezetet. Közöttük volt a KALOT is, melynek szervezettsége, világnézeti és politikai egysége egyenesen riasztó volt a kommunisták számára. A KALOT 1946 júniusában a Nemzeti Sportcsarnokban tartotta díszgyűlését. A misét Kerkai Jenő celebrálta, és négy jelszót fogalmazott meg: krisztusibb embert, műveltebb falut, életerős népet és önértékes magyart. A KALOT vezetői (Kerkai és Nagy Töhötöm) tárgyalásokat kezdtek szovjet (!) és kommunista vezetőkkel, hogy a katolikus szervezet helyét biztosítsák a legális közéletben. Ennek során létre is hozták a Magyar Ifjúság Országos Tanácsát 1946. március 4-én, amelyben a kommunista Magyar Dolgozó Ifjúság Szervezete (MADISZ) is részt vett. Vagyis inkább ez vezette. Mindszenty ezt behódolásnak, elvtelen kompromisszumnak vélte, és négy nap múlva megvonta a támogatását a szervezettől. Tizedikén került sor a nagygyűlésre a Sportcsarnokban, ahol a Komszomol szovjet küldöttei is jelen voltak a MADISZ vezetőivel egyetemben. Az egyre zavartabban viselkedő Nagy Töhötömöt meghívták Moszkvába is, ezzel veszélybe került a KALOT identitása.

Ekkortájt történt, hogy a „Teréz körüti merénylet” ürügyén szovjet követelésre Rajk László kommunista belügyminiszter feloszlatta a katolikus egyesületeket 1946. június másodikán. Szviridov hírhedt levele név szerint elítélte

Kerkai Jenőt, és a KALOT vezetőinek felrótta, hogy „felbecsülhetetlen szolgálatot tettek a fasiszta Németországnak azzal, hogy előkészítették a magyar ifjúságot a fegyveres harcra a Szovjetunió ellen”.

világnézeti megalapozottságú kereszténydemokrácia

Ilyen körülmények közepette történt meg a Független Kisgazdapárt szétverése, a Nagy Ferenc elleni puccs, a Magyar Szabadság Párt likvidálása és a Nemzetgyűlés feloszlattása. Újra felmerült a kérdés: hogyan tovább? Van-e még értelme a politikai küzdelemnek, vagy ez már csak asszisztálás lehet a kommunista diktatúra megvalósításához? Az ellenzék vezére és legkvalifikáltabb tagja, Sulyok Dezső távozott az országból, és már külföldön volt Varga Béla is. De a többiek a küzdelem folytatása mellett foglaltak állást – így tett a Demokrata Néppárt is. Programját Barankovics István foglalta össze:

Ajánlott irodalom

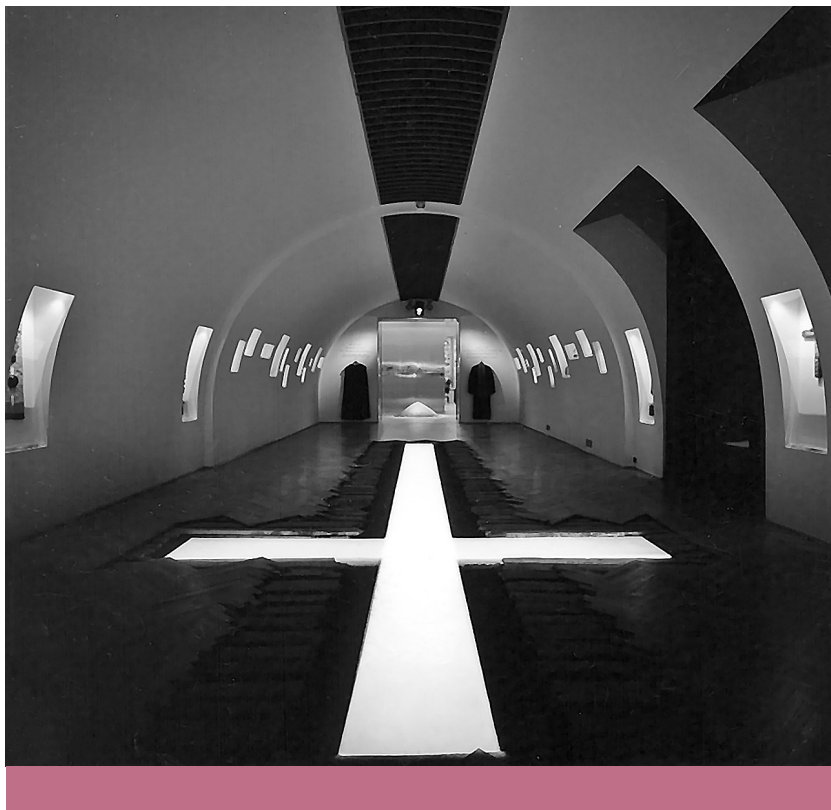
- A Demokrata Néppárt alapvető dokumentumai, 1946–1947. (közred. Izsák Lajos–Szabó Róbert) *Múltunk*, 1991/1.
- A Keresztény Demokrata Néppárt, majd Demokrata Néppárt története (1944–1949)* (szerk. Kovács K. Zoltán–Rosdy Pál) Barankovics István Alapítvány, Bp. 1996.
- Az élő hagyomány. Barankovics István és a magyarországi kereszténydemokrácia öröksége.* (szerk. Mészáros József) Barankovics István Alapítvány–Gondolat, Bp. 2007.
- Az idők élén jártak. Kereszténydemokrácia Magyarországon (1944–1949)* (szerk. Kovács K. Zoltán–Rosdy Pál) Barankovics István Alapítvány, Bp. 1996.
- Barankovics István öröksége. A modern magyar kereszténydemokrácia atyja* (szerk. Kovács K. Zoltán–Rosdy Pál) Barankovics István Alapítvány, Bp. 1997.
- Erdődy Gábor–Fazeka Csaba: A magyarországi kereszténydemokrácia gyökerei és alternatívái. *Magyar Szemle*, 2005/7–8.
- Gergely Jenő: A kereszténydemokrácia Magyarországon. *Múltunk*, 2007/3.
- Hollósy Katalin: Slachta Margit – hit és szolgálat. *Kommentár*, 2019/4.
- Izsák Lajos: *A Keresztény Demokrata Néppárt és a Demokrata Néppárt 1944–1949.* Kossuth, Bp. 1985.
- Kovrig Béla: *Katolikus demokratikus és szociális reformmozgalmak Magyarországon* [posztumusz] Barankovics István Alapítvány–Gondolat, Bp. 2019.
- Mészáros István: *Prímások, pártok, politikusok. Adalékok a Magyar Katolikus Egyház XX. századi történetéhez.* Szent István Társulat, Bp. 2005.
- Miklós Péter: *Mindszenty és Rákosi között. A Demokrata Néppárt a koalíciós évek világában. = Útkeresés két korszak határán. A Katolikus Szociális Népmozgalom 75. évfordulójára.* (szerk. Klestenitz Tibor–Soós Viktor Attila–Petrás Éva) Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2019.
- Molnár Csaba: *A magyar nemzet eszméje Barankovics István politikai gondolkodásában = Konzervatív gondolkodók* (szerk. Körtvélyesi Vanda) Író Gergely Alapítvány, Bp. 2005.
- Petrás Éva: *A kereszténydemokrácia eszmetörténete Magyarországon a kezdetektől 1949-ig = Pascal Fontaine: Út Európa szívébe 1953–2009. A Kereszténydemokrata Képviselőcsoport és az Európai Néppárt története az Európai Parlamentben* (szerk. Kiss Mária Rita) Barankovics István Alapítvány, Bp. 2015.
- Slachta Margit beszédei a magyar parlamentben* (szerk. Petrás Éva–Schlachta Boglárka Lilla–Szabó Róbert) Gondolat, Bp. 2021.
- Szabó Róbert: *Egy kereszténydemokrata kísérlet Kelet-Közép-Európában, a Demokrata Néppárt (1944–1949) = Pascal Fontaine: Út Európa szívébe 1953–2009. A Kereszténydemokrata Képviselőcsoport és az Európai Néppárt története az Európai Parlamentben* (szerk. Kiss Mária Rita) Barankovics István Alapítvány, Bp. 2015.
- Szakolczai György–Szabó Róbert: A DNP parlamenti szerepe. *Egyházfórum*, 2010/1.
- Szakolczai György–Szabó Róbert: A magyar keresztény politika nagy kísérlete. A DNP országgyűlési képviselő-csoportja. *Egyházfórum*, 2009/5–6.
- Szerencsés Károly: *Tizenhárom életrajz.* Tankönyvkiadó Vállalat, Bp. 1991.
- Varga László: *A Demokrata Néppárt parlamenti tevékenysége, harca = Kereszténység és közélet: tisztelgés Kovács K. Zoltán 75. születésnapjára* (szerk. Bagdy Gábor–Gyorgyevics Miklós–Mészáros József) Barankovics Akadémia Alapítvány, Bp. 1999.

Összeállította: Farkas Sebestyén Lőrinc

„Politikai eszményképünk a szabadság- és egyenlőségelvű demokrácia, amely a népi önkormányzatokban valósul meg, s a parlamentáris demokratikus kormányformában csúcsonyosodik ki. A demokrácia a nép olyan valóságos önkormányzata legyen, amelyben a törvényhozó testület s a végrehajtó és bírói hatalom feltétlenül tiszteli a természetjogot és az isteni törvényeket.”

Barankovics kritizálta a kiscgazdák taktikáját és hosszú távú, világnézeti megalapozottságú, a keresztény ideológiában, a természetjognak alapvető társadalmi-politikai rendezőelvként való elfogadásában látta a jövőt. Ennek értelmében az embert a jogok nem az állampolgári, hanem az emberi mivoltánál fogva illetik meg. Minden természetjogot az ember nem az államtól, hanem a Teremtőtől kapott, e jogokat az állam tehát tisztelni és biztosítani tartozik, korlátoznia pedig nem szabad.

Keresztúton –
A felekezetek terme
a Terror Háza Múzeumban
(Terror Háza Múzeum)

A Demokrata Néppárt mellett az 1947-es választásokon indult Slachta Margit Keresztény Női Tábora is, és külön párttal jelentkezett Balogh István páter (Független Magyar Demokrata Párt), de erősen hangsúlyozta keresztény és demokrata jellegét a Magyar Függetlenségi Párt is. A választásokon aztán nagy meglepetés született. Az óriási csalások (körülbelül félmillió törvénytelenül kihagyott választó, kétszázezer hamis „kékcédulás” szavazat stb.) ellenére a Demokrata Néppárt az ország második pártja lett, és az ellenzék együttesen 39 százalékkal rendelkezett a parlamentben, ahol a Kisgazdapárttal együtt számolva már többségben volt. Ilyen egység azonban nemhogy a Kisgazdapárt és az ellenzék között, de még az ellenzéken belül sem jött létre. (Az egység létrehozására Kovács Imre tett kísérletet, sikertelenül.) Ez aztán lehetővé tette a kommunista pártnak, hogy egyenként felszámolja parlamenti ellenfeleit, az ellenzéket és koalíciós partnereit is. Döntőnek az bizonyult, hogy a kommunisták – leplezendő saját csalásukat – megtámadták a Magyar Függetlenségi Párt (MFP) mandátumait a Választási Bírószágon. A Pfeiffer Zoltán vezette párt kellő támogatást nem kapott sem az ellenzékétől, sem a szociáldemokratáktól, sem külföldről. Az MFP feloszlata és mandátumainak megsemmisítése lehetetlen helyzetbe hozta a kereszténydemokrata politizálást Magyarországon. Sokak számára a fő kérdés az volt, hogy van-e lehetőség a tovább élésre a kommunista dominancia idején, akár valamiféle népfrontban, vagy ebben már nem szabad részt venni. 1948 júniusában, még egyszer utoljára, a kereszténydemokrata ellenzék egy parlamenti demonstráció erejéig megmutatkozott, egységesen ellenezve a felekezeti iskolák államosítását. Megakadályozni ezt azonban ekkor már nem lehetett. Végül minden folyamat Mindszenty József hercegprímás sorsában összpontosult. Ahogy Varga László mondta, ekkor már Mindszenty a történelem útját járta, aki kifejezője volt a magyar nép kommunista- és szovjetellenes álláspontjának, függetlenségi törekvésének. Ez pedig már túl volt a napi politikai szempontokon.

A bíboros 1948 karácsonyi letartóztatásával és bebörtönzésével a legális keresztény politikának nem maradt többé tere. A kereszténydemokrata gondolat azonban nem veszett el, leginkább azért, mert forrása és igazságai megkérdőjelezhetetlenek. A korszak döntéseinek következménye és szereplőinek sorsa pedig okulásunkra szolgál. ■